

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

DEĞERLER EĞİTİMİ ARACILIĞIYLA SOSYAL UYUM: SURIYELİ VE TÜRKİYELİ LİSE ÖĞRENCİLERİ ÖZELİNDE BİR UYGULAMA *

Elif NEGİZ**

Elif Ezgi DEMİRCİOĞLU***

Melike TEKİNDAL****

Öz

Göç sonrası farklı kültürlerden gelen bireylerin karşılaştığı güçlüklerin temelinde, yeni ve farklı kültüre ve sosyal yapıya uyum süreci yatmaktadır. Farklı kültürel değerlere sahip bireylerin sosyal uyum sürecine değerler eğitimi grup çalışması katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilerin “Değerler Eğitimi Grup Çalışması” ile değer algılarını artırarak sosyal uyumunu güçlendirmektir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve amaçsal örnekleme yöntemi ile 12 lise öğrencisinden elde edilmiştir. Grup kolaylaştırıcısı tarafından görüşmeler ve grup çalışması ayrıntılı not alınarak yazılı hale getirilmiş ve tematik içerik analizi yapılmıştır.

Sonuç olarak, Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen değerler eğitimi grup çalışması ile Suriyeli ve Türkiyeli lise öğrencileri; akran ağlarıyla etkileşime girerek değerler üzerindeki farkındalıkları artmış olup, akran zorbalığının önlenmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca ikincil fayda olarak, etkinlik süreçlerinde ve etkinlik dışı arkadaşlık ilişkilerinde olumlu yönde katkı sağlayarak arkadaşlık ilişkileri güçlenmiştir. Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, müracaatçı gruplarının sosyal uyumu sağlamaya yönelik gerçekleştireceği mesleki uygulamalar arasında değerler eğitiminin de yer alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler:Değerler Eğitimi, Sosyal Uyum, Sosyal Hizmet

SOCIAL COHESION BY THE EDUCATION OF VALUES: A PRACTICE WITH SYRIAN and TURKISH HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract

At the base of the difficulties faced by individuals from different cultures after migration, the process of adaptation to new and different culture and social structure lies. The group work contributes to the values of social adaptation process of individuals with different cultural values. In this context, the aim

* Bu makale 04-06 Nisan 2019 tarihlerinde İzmir-Çeşme’de düzenlenen “3. Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi”nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonudur

** Sosyal Hizmet Uzmanı, Türkiye, Elif.Negiz@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1757-3695>

*** Sosyal Hizmet Uzmanı, Türkiye, elifezgidemi2@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8439-9287>

**** Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Türkiye, meliketunc@yahoo.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3453-3273>

of the research, Syrian and Turkish students "Values Education Study Group" to strengthen the perception of value by increasing social cohesion.

In this study qualitative research methods was used. Data was collected with purposive sampling techniques and semi-structured interviews from 12 high school students. Group facilitator interviews and group work were written in detail and a thematic content analysis was made.

As a result, the Turkish Red Crescent Izmir values held in the Community Center on-site training group work with the Syrian and Turkish high school students; By interacting with peer networks, their awareness on values has increased and contributed to the prevention of peer bullying. Moreover, friendship relations have strengthened as a secondary benefit, contributing positively to the activities of friendships and non-activity friendships. It is recommended that social workers who working in this field and values education should be included among the professional practices of the client groups to ensure social cohesion.

Keywords: Values Education, Social Cohesion, Social Work

1. GİRİŞ

Değer ve değerler kavramı farklı anlamları taşımaktadır. Değer ve değerler kavramları birey üzerinde incelediğimizde; değer, insan hakları bakımından diğer bireylerle eşitliğini ifade ederken; değerler, kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan sevgi, dürüstlük, bağlılık, saygı ve adil olma gibi davranışlardır. Bir kişinin değerini incelediğimizde ise, o kişinin diğer yaşamlardan ve kişilerden farklı yapan özgürlük, dürüstlük gibi davranışlar bütünü iken; değerleri ise o kişinin yaşamında ön plana koyduğu düşünce ve davranışlardır (Kuçuradi, 1998: 40-41).

Değerler, davranış ve düşünce unsurları arasında ilişkili olup, tutumlar ve bilgilerle şekillenen bilişsel süreci oluşturmaktadır. Aynı zamanda kendimizin ve başkasının da hayatının gayesi olmasını istediğimiz şeylerdir. Toplumlarında kendi içlerinde edinmiş olduğu gayelerle kendi değerler profilini yansıtabilmektedir (Güngör, 2010: 74-85). Bu kapsamda her toplumun ve toplum içerisinde var olan bireylerin, yaşatma gayesi ile benimsemiş veya kabul edilmiş değerler sisteminden söz edilebilmektedir (Çelikkaya, 2013).

Dünya içerisinde evrensel ve yerel değerler ile birlikte yaşam koşulları oluşturulmuştur. (Gündoğan, 2010). Ülkelere ve ülke içindeki kesitlere göre bu değerler farklılaşabilmekte olup, bazı değerler ortakken bazı değerler ortak değildir (Doğanay, 2006: 263) Değerlerin farklılığı, kültürel farklılığı şekillendirmesi, farklı toplulukların bir arada yaşaması ile toplumlarda değerlerin ve kültürlerin çatışmasına sebep olmaktadır.

Farklı kültür ve değerlerden oluşan toplumların bir araya gelmesi çatışma yaratırken; bireylerin kültürel değerlerinin, farklı kültürel değerlerle etkileşimi, sosyal uyum sürecini ve bütünleşmeyi pozitif anlamda katkı sağlayacak unsurlardandır. Bu uyum ve bütünleşme, kısa bir sürede şekillenebileceği gibi uzun bir süreci de kapsayabilmektedir (Karataş ve Baloğlu, 2018).

Çeşitli nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri kültürel etkileşimi beraberinde getirmesi; 2011 yılından günümüze Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç olarak gerçekleşen göçle, kültürel etkileşimi önemli kılmıştır. Gerek göç eden kişiler, gerekse göç alan ülkeler açısından sosyo-kültürel boyut; uyum sürecinde önemli unsurlardan olup, bu süreçte toplumlara (bireylere) görevler yüklemiştir. Üzerlerine düşen bu görevler göç edenler için yaşadıkları topluma ve o kültüre kendi öz kültürlerinden kopmadan uyum sağlayabilmek iken; göç edilen ülkeye ve ülkede yaşayan insanlara düşen görev ise uyumun sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için doğru altyapının hazırlanması olmuştur (Akıncı ve ark., 2015).

Zorunlu göç ile Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılarda, savaşın en derin izleri çocuklar üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'ye göç eden sığınmacıların büyük bir kısmını 18 yaş altındaki çocuklar oluşturmaktadır. "Bu bağlamda, Suriyeli çocukların bir kısmı Geçici Eğitim Merkezleri'nde (GEM) diğer bir kısmı da devlet okullarına devam etmektedirler. Bu noktada Suriyeli mülteci çocukların Türk eğitim sistemine uyum

sağlamaları ve nitelikli bir eğitime erişim sağlamaları önem kazanmaktadır”(Kılcan ve ark., 2017: 1045).

Suriyeli çocukların, eğitim sistemine dahil olması ile hem savaş ve göç sürecinde yaşanan travmatik durumların hem de farklı etnik ve kültürel yapılarından dolayı okula uyum problemi yaşadıkları ifade edilebilmektedir (Şimşir ve Dilmaç, 2018). Bu kapsamda eğitime erişimin sınırlı olması, yeni çevreye uyum sağlayamama, kültür farklılığı nedeniyle kültür çatışması, arkadaşlarınca benimsenememe, yabancılık hissetme, içine kapanarak yalnızlaşma, okul kurallarına uyamama ve okulda başarısızlık gibi sorunları beraberinde getirmektedir (Süleymanov ve Sönmez, 2016: 145).

Çocuklar için okullar, kültürel etkileşimleri doğuran ortamlar olup, beraberinde sosyal değişimi, etkileşimi yaratan ve köprü görevi gören kurumlardır. Fakat farklı kültürden olan Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim sistemi içerisinde hem okul yöneticileri, öğretmenleri ve veliler tarafından hem de çocuğun kendisi ve ailesinin bu kültürel etkileşimden kaynaklanan davranışlarla ve tutumlarla bireysel kaygısını arttırmaktadır (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994; Rousseau ve Guzder, 2008; Akt. Kağnıcı, 2017). Yaşanılan bu kaygının ve çatışmanın önlenmesi için dayatılan değerler, bireylerde sosyal uyumu derinleştirebilmektedir. Bu kapsamda evrensel ve yerel değerler arasındaki dengeyi çok kültürlü yapı ile insanlık için ortak olduğu düşünülen evrensel değerlerle şekillendirilmiş eğitim modeli ile düşünülmesi gerekmektedir. “Bu eğitim, etik-çok kültürlülük ilişkisini kurarak çok kültürlülüğün sorunlarının çözümünde anahtar rol oynayacak değerleri başat değerler halinde ortaya koyacak bir eğitim olmalıdır” (Gündoğan, 2010: 34).

Tüm bu alanyazın çalışmaları doğrultusunda Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin kültürleşme ve sosyal uyum sürecinde, başat değerler olarak nitelendirilen evrensel ve ortak değerlerle, köprü işlevi olan eğitim kurumlarında gerek grup çalışmaları ile gerekse eğitim müfredatı içerisinde verilmesi, uyumu çok boyutlu hale getirecektir. Bu kapsamda sosyal hizmet mesleği içerisinde var olan grup çalışması müdahale yöntemi ile yaşanan ve yaşanma ihtimali olan kültürel çatışmaların önüne geçecek “değerler eğitimi grup çalışması” müdahale yönteminden söz edilebilmektedir.

Sosyal hizmetin amaçları içerisinde öğrencinin etkileşim halinde olduğu tüm sistemleri ele alarak, sorunlarına getireceği çözüm önerileri ile; “öğrencinin derse katılımının sağlanması, sağlıklı bir eğitim hayatı sürdürmesi, çevresinde ve toplumda sosyal bir birey olmasının önünün açılması, gelişimsel problemlerinin önlenmesi, ekonomik yeterliliğinin sağlanması, ailesiyle çatışmasının engellenmesi” (Özcan ve ark., 2018) ile farklı kültürel yapıdaki öğrencilerin birbirine ve topluma uyum sürecindeki müdahale sistemleri amaçsal uygunluk göstermektedir.

1.1. Amaç

Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen uygulamaya katılan 18 yaş ve altı öğrenim çağında olan ve öğrenimine devam eden Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilerin “Değerler Eğitimi Grup Çalışması” ile değer algılarını arttırarak sosyal uyumunu güçlendirmektir. Bu kapsamda değerlere karşı duyarlılık oluşturan öğrencilerin; kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkı sağlayarak barış, birlik, dürüstlük, sevgi ve mutluluk gibi değerlerle toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlayan bireyler olması amaçlanmış olup, sosyal uyum sağlayamama ve kültürleşmeme sorunlarına çözüm önerisinde değerler eğitiminin önemini vurgulamak olmuştur.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler üzerinde durulmuştur.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemine sahiptir. Araştırmaya katılan öğrenci grubunun projeye katılmadan önce ve katıldıktan sonraki düşünce ve deneyimlerini görünür kılmak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak grup çalışması öncesinde ön görüşme ve grup çalışması bitince son görüşme uygulanmıştır (Cresswell, 2016).

2.2. Uygulama Öncesi Hazırlık

Grup çalışmasına başlamadan önce bir dizi hazırlık yapılmış olup, sonrasında değerler eğitimi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır.

Grup çalışmasının içeriği temalar halinde oluşturulmuştur. Bu temalar katılımcıların demografik özellikleri düşünülerek “Barış”, “Birlik”, “Dürüstlük”, “Sevgi” ve “Mutluluk” olarak belirlenmiştir. Literatür taramasının yanı sıra uygulamanın birlikte yürütüleceği Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi psiko-sosyal ve sağlık hizmetleri sorumlusu klinik psikolog ile iletişim kurulmuştur.

Projenin uygulanabilmesi açısından gerekli yerlere yazı yazılarak izinler alınmıştır.

2.2.1. Grup Katılımcılarının Belirlenmesi

2017-2018 öğretim yılı bahar dönemini kapsayan, Sezai Karakoç Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören 15-18 yaş arası (9 ve 10. Sınıf öğrencilerden oluşan) 6 Türk ve 6 Suriyeli çocuk olmak üzere uygulama toplamda 12 çocuktan oluşmaktadır.

Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen uygulamanın, Sezai Karakoç Anadolu İmam Hatip Lisesi olarak seçilmesinin nedenleri ise;

- Sezai Karakoç Anadolu İmam Hatip Lisesinin, Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'nin çalışma grubunu oluşturacak kitleye sahip olması ile uygulama izninin hızlı alınması,
- Okulun hem Türkiyeli hem de Suriyeli öğrencilere eğitim sağlayan bir kurum olması ile eşit dağılım gösteren hedef sayıyı kolay elde edebilecek olması ve okulun derslere giriş çıkış saatlerinin uygun olması sebebi ile seçilmiştir.

Öncelikle projenin uygulanabilmesi için Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi bünyesinde Sezai Karakoç Anadolu İmam Hatip Lisesi müdürü ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme sonucu proje süreci ve içeriği anlatılmış olup, projeye katılması uygun olan öğrencilerin seçilmesi, okulun rehberlik hizmetini sağlayan öğretmenler aracılığı ile sağlanmıştır. Rehber öğretmen eşliğinde grup çalışması devamlılığı, bütünlüğü ve düzenini bozmayacağı düşünülen 6 Türk ve 6 Suriyeli öğrenci seçilmiştir. Seçilen öğrenciler ile bir toplantı yapılarak çalışmanın içeriği ve oturumlar detaylıca anlatılmış olup, bundan sonraki toplantı tarihleri ortak karar ile belirlenmiştir.

Öğrencilere grubun kapalı bir grup olduğu, dışarıdan müdahalelere izin verilmeyeceği bilgisi toplantıda verilmiştir. Öğrencilerin yaşları gereği reşit olmamaları sebebi ile projeden kısaca bahsettiğimiz bir metin hazırlayarak “Bilgilendirilmiş Olur Formu” velilere imzalatılmak üzere öğrencilere verilerek projeye katılacak öğrencilerin veli izinleri de alınmıştır. Araştırma için her bir öğrenciye “Gönüllülük ve Aydınlatılmış Onam Formu” kişisel olarak doldurtulmuştur.

Sonuç olarak grup katılımcılarını seçerken aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmuştur.

1. Grup üyelerinin 12 öğrenciden oluşmasına dikkat edilmiştir.
2. Gönüllük ilkesi temel alınmıştır.
3. Grupta eşit oranda cinsiyet dağılımına dikkat edilmiştir.
4. Grupta eşit oranda Türk ve Suriyeli birey olmasına dikkat edilmiştir.
5. Birbirine yakın sınıf ve yaşların gruba alınmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 1: Grup Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Adı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf	Uyruğu	Anne Çalışma Durumu	Baba Çalışma Durumu	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu	Kardeş Sayısı
Yusuf	18	E	10	S	Ç	Ç1	L	YÖ.	4
Buse	16	K	10	S	Ç1	Ç	OÖ.	YÖ.	4
Ömür	16	E	10	S	Ç1	Ç	OÖ.	OÖ.	3
Mustafa	16	E	10	S	Ç1	Ç	OÖ.	OÖ.	4
Oya	16	K	10	S	Ç1	Ç	OO.	İÖ.	4
Saliha	16	K	10	S	Ç1	Ç	L.	L.	5
Emre	16	E	9	T	Ç1	Ç	OYB	İÖ.	6
Elif	15	K	9	T	Ç1	Ç	OÖ.	İÖ.	5
Esin	16	K	9	T	Ç1	Vefat	OYB	Vefat	2
Merve	15	K	9	T	Ç1	Ç	İÖ.	İÖ.	2
Sevda	-	T	9	T	-	-	-	-	-
Serhan	17	E	9	T	Ç1	Ç	L.	OÖ.	2

Cinsiyet: E: Erkek, K: Kadın, **Uyruğu:** S: Suriyeli, T: Türk; **Anne Çalışma Durumu:** Ç:Çalışıyor, Ç1: Çalışmıyor, **Baba Çalışma Durumu:** Ç:Çalışıyor, Ç1: Çalışmıyor, **İÖ.:** İlk Öğretim, **OO:** Orta Okul, **L:** Lise, **OÖ:** Orta Öğretim, **YÖ:** Yüksek Öğretim, **OYB:** Okuma-Yazma Bilmiyor

Tablo 2: Haftalık Oturum Katılım Tablosu

Katılımcılar	1. Oturum 09.05.2018	2. Oturum 10.05.2018	3. Oturum 16.05.2018	4. Oturum 17.05.2018	5. Oturum 23.05.2018	6. Oturum 24.05.2018	7. Oturum 24.05.2018	Toplam.
Yusuf	+	+	+	+	+	+	+	7
Ömür	+	-	+	+	-	-	-	3
Mustafa	+	-	+	+	+	+	+	6
Oya	-	+	+	+	+	+	-	5
Saliha	+	-	+	+	+	+	+	6
Buse	+	-	+	+	+	+	-	5
Elif	+	+	+	+	+	+	+	7
Esin	+	-	+	-	+	+	-	4
Merve	+	+	+	+	+	+	-	6
Serhan	+	-	-	+	-	-	-	2
Emre	+	+	+	+	+	+	+	7
Sevda	-	+	+	+	+	+	+	6

2.2.2. Veri toplama araçları

Uygulamada kullanılan veri toplama araçları öncelikle araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu ile sağlanmıştır. Ayrıca grup kolaylaştırıcısı tarafından görüşmeler ve grup çalışması ayrıntılı not alınarak veri toplama aracını oluşturmuştur.

Görüşme formu içerisinde katılımcıların kişisel farklılıklarını tanımlayabilmek adına her birine ad, sınıf, yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, anne ve babanın çalışma durumu, kardeş sayısı gibi sorular yöneltilerek kişisel bilgiler alınmıştır. İkinci kısmında belirlenen temel değerler hakkında yöneltilen sorular bulunmaktadır. Bunlar mutluluk, barış, dürüstlük, sevgi ve birlik temalarında en az üç en fazla beş sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun en sonunda da belirtilen değerlerle ilgili cümle tamamlama yer almaktadır.

2.3. Uygulama Süreci

Uygulama, 4 Mayıs 2018- 31 Mayıs 2018 tarihleri arasında uygulanmıştır. Grup çalışması haftada 2 gün olmak üzere 4 hafta boyunca; 1 ön görüşme, 1 son görüşme ve 7 oturum gerçekleşmiş olup, toplamda 9 defa görüşme sağlanmıştır.

Uygulamalar haftanın çarşamba ve perşembe günlerinde gerçekleştirilmiş olup, ortalama 90 dakika uygulama yapılmıştır. Çarşamba 9.30- 11.30, Perşembe 13.00- 14.30 saatleri arasında okulun içerisinde bulunan kütüphanede gerçekleştirilmiştir.

Uygulamalardan önce herhangi bir aksaklık oluşmaması adına, uygulayıcılar ve yardımcı uygulayıcılar kullanılacak materyalleri hazırlayarak uygulamanın yapılacağı kütüphanede hazır bulunmuşlardır. Eğitimler grup ile birlikte belirlenmiş olan saatlere; uygulayıcı, yardımcı uygulayıcı ve tercüman uymaya özen göstermiştir.

Öğrenciler Türkiyeli ve Suriyeli karışık olması sebebiyle dil bariyerinin oluşmaması için çift dilli bir uygulama olmasına zemin hazırlayarak Arapça tercüman desteği sağlanmıştır.

2.3.1. Grup Oturumlarının Amaçları

Uygulamanın amacı giriş bölümünde ifade edilmiş olup, bu bölümde oturumların amacı tablo olarak ifade edilecektir.

Tablo 3: Oturumların Ana Teması

OTURUMLAR	OTURUM BAŞLIĞI	OTURUM AMACI
1. OTURUM	Tanışma	Grup üyelerinin birbirini tanınması.
2. OTURUM	Barış	Barışı, kendini için keşfetme.
3. OTURUM	Birlik	Birlik duygusundan zevk alma. Birlikle ilgili bilgiyi artırma.
4. OTURUM	Dürüstlük	Dürüstlük hakkında bilgiyi arttırma. Dürüst olmaya değer verme.
5. OTURUM	Sevgi	Sosyal becerileri sergileyebilmedir. Sevgi deneyimimizi arttırmak.
6. OTURUM	Mutluluk	Mutluluk hakkında bilgini arttırma.
7. OTURUM	Sonlandırma	Grup çalışmasını sonlandırma

Oturumlar süresince kullanılan öğretim yöntem ve teknikler; görselleştirme, grup tartışması, grup etkinlikleri, dramatizasyon ve beyin fırtınasıdır.

2.4. Uygulama Sonrası

Uygulama sonrasında, gerçekleştirilen oturumların ve görüşmelerin ayrıntılı notlarının yazılı hale getirilmesi ile verilerin analizi ve değerlendirilmesi yer almaktadır.

2.4.1. Analiz

Verilerin analizi nitel araştırma kapsamında tematik içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Grup oturumları ve yapılan ön ve son görüşmelerin ayrıntılı notlarının yazılı hale getirilmiştir.

Uygulamanın amacında ve grup çalışmasının içeriğinde yer alan 5 ana tema kapsamında yapılan ön ve son görüşmelerin içerik analizi yapılmıştır. Analiz bölümü öncelikle ana temalar kapsamında yapılan içerik analizinden oluşmaktadır.

3. İÇERİK ANALİZİ

Her bir katılımcıya yarı yapılandırılmış olan görüşme formundaki “Değer”, “Barış”, “Birlik”, “Dürüstlük”, “Sevgi”, “Mutluluk” temaları ve “cümle tamamlama” soruları çerçevesinde grup öncesinde ve sonrasında cevaplar özetlenip, paragrafların altına ifadeler konularak analiz bölümü açıklanmıştır. UÖ kısaltması uygulama öncesindeki ifadeleri belirtirken; US kısaltması uygulama sonrasındaki ifadeleri belirtmektedir.

Tablo 4: Araştırmanın Temaları

	Uygulama öncesi	Uygulama sonrası
Değer	Aile, toplum, insana değer vermek	Yapılması gereken doğru şey, Kişisel değer, mutluluk, sevgi, barış, beraberlik, Bir hayatın değeri
Mutluluk	Sevdikleriyle bir arada olmak, İnsanın kendini iyi hissetmesidir, Gülmek	Sevgi Huzur Barış
Barış	Karşılıklı iki tarafın anlaşması, Güven, Paylaşmak, İnsanlık, Sevmek, Küs olanların barışması, Ayrımcılığın olmaması	Sevgi, Birlik, Adalet, Savaşın olmaması, birliktelik, Güven, Dürüstlük
Dürüstlük	Mert olmak, Yalan söylememek, ikiyüzlü olmamak	Birlik Adalet Barış Doğru söylemek/yalan söylememek
Sevgi	Vatan sevgisi, Aile sevgisi, Özlem ve mutluluk	Mutluluk Huzur Barış
Birlik	Yardım etmek, Beraber olmak, Eksik olmamak, Dostluk	Takım olmak Mutluluk sevgi Güven Şu anda olunan an, toplantılar.

Katılımcıların uygulama öncesinde ve sonrasında değerlere ilişkin görüş ve ifadeleri Tablo 4’te yer almaktadır.

3.1. DEĞER

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında değer ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Değer deyince aklına ne geliyor?, Sahip olduğun değerler neler?, İyi bir dünya için hangi değerler olmalıdır?*

Değer deyince aklına...

Çocukların cevapları uygulama öncesinde genellikle bir şeye *değer vermek* olarak tasavvur etmişlerdir. Bu şey de *aile, toplum, insan* ön plandadır. *Annenin çocuğuna verdiği*

değer ve insanın ilkeleri olarak ifade etmişlerdir. Üç katılımcı da değer ne olduğuna yönelik fikir yürütememiştir.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Aileye verdiğiniz önemdir. Topluma karşı olan değer, çalışıp düzgün bir yere gelmektir. Görevlerini yerine getirmektir.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Bir şeye önem vermek ilgilenmektir.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: İnsana saygı, anlayışlı olmak ve birlikte olmak.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Ne demek olduğunu bilmiyorum. Derken, uygulama sonrasında Mutlulukla, sevgi geliyor. Şeklinde ifade etmiştir. Aynı şekilde uygulama öncesinde **Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ:** Bilmem aklıma bir şey gelmedi. Derken uygulama sonrasında **Buse:** Adalet, yalan söylememek. Şeklinde belirtmiştir.

Genel itibarıyla uygulamaya katılan çocuklar uygulama sonrasında değer tanımı, yapılması gereken doğru şeyler, kişisel değerler, mutluluk, sevgi, barış, birlik, beraberlik, bir hayatın değeri olarak yapılmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, US: Yapmamız gereken şeyler. Doğru olan şeyler.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Kişisel değerlerimiz. Nasıl davranmamız gerektiği.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Barış, birlik, beraberlik, sevgi.

Sahip olunan değerler...

Uygulama öncesinde çocukların sahip olduklarını düşündükleri değerler, *arkadan iş çevirmemek, uyumlu olmak, adalet, dürüstlük, merhamet, derslere çalışmak, insanların canını acıtmadan dinlemek, hayvanları sevmek* gibi günlük hayattaki sorumlulukları üzerinden yaptıkları tanımlamaları oluşturmaktadır. **Yusuf, 18 Yaş, Suriyeli,** hiçbir ilkesinin olmadığını ve bunu daha önce hiç düşünmediğini belirtmiştir. Uygulama sonrasında ise

Yusuf: sevgi ve annesi ile birlikte olmak şeklinde ifade etmiştir.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli: Arkadan iş çevirmemek, uyumlu olmaktır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Adalet, dürüstlük, merhamet.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Ailemi sevmem.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli: Hayvan sever bir insanım. Sokak kedilerine çok önem veririm. Onlara akşamları yemek veririm.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: İnsanların canını acıtmadan onları dinlemek ve ona göre davranmak benim değerim.

İyi bir dünya için değerler...

Uygulama öncesinde çocukların iyi bir dünya için olması gereken değerler, *adalet olmalı, sorumluluk sahibi olunmalı, yalan söylememelidir, barış, yardımlaşma olmalı, saygı olmalı, karşdakine kötü davranmamalıdır* gibi kendilerine doğru gelen günlük hayattaki değer ve sorumlulukları üzerinden yaptıkları tanımlamaları oluşturmaktadır. Bir katılımcı da değer ne olduğuna yönelik fikir yürütememiştir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Adalet olmalı en önemlisi bu.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Sorumluluk sahibi olunmalı.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Saygı olmalı. Saygı olursa sevgi de olur. Hoş görü ve anlayışlı olmalı. Pozitif ve enerjik olunmalı.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: İnsanın aktif olması lazım. Kötülük düşünmemesi lazım o zaman iyi olur.

Serhan, 17 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Hoş görülmesi olunmalıdır. Karşısındaki kötü davranmamalıdır. Sorun karşısında konuşarak çözüm bulunmalıdır.

Uygulama sonrasında genel olarak çocuklar uygulamanın konusu olan mutluluk, barış, birlik, sevgi, dürüstlük değerlerini söyleyerek iyi bir dünya için olması gereken değerleri sıralamışlardır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Barışın, birliğin, eşitliğin, dürüstlüğün.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Barış, sevgi, mutluluk.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Birlik olması lazım.

3.2. MUTLULUK

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında mutluluk değeri ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Mutluluk deyince aklına ne geliyor? Ne zaman kendini mutlu hissedersin? Mutlu olduğun zaman ne yaparsın?*

Mutluluk deyince aklına...

Uygulama öncesinde çocuklar mutluluk değerini *sevdikleriyle bir arada olmaktır, insanın kendini iyi hissetmesidir, gülmek* gibi günlük hayattan olumlu düşünceleri ile yorumlamışlardır. Üç çocuk mutluluğunun ne olduğuna dair yorum yapamamıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Sevdikleriyle bir arada olmaktır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: İnsanın kendini iyi hissetmesidir.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Hoşlandığım bir şeyle uğraşmaktır.

Uygulama sonrasında çocuklar mutluluk değeri ile ilgili günlük hayattan örnekler yerine değerler üzerinden örnekler vererek mutluluk değerini tanımlamışlardır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Sevgi, huzur.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Sevgidir, barıştır. Sevgi olunca mutluluk olur.

Ne zaman kendini mutlu hissedersin?

Uygulama öncesinde çocuklar *aileleri ve sevdikleri yanında olduğu zaman, müzik dinledikleri zaman* kendilerini mutlu hissettiklerini, aile ile geçirilen zamanın önemini yanıtları ile belirtmiştir. Sadece **Yusuf, 18 Yaş, Suriyeli** soruya cevap verememiştir. Uygulama sonrasında ise **Yusuf:** *Değişik bir şey yapınca. Keşifler yapınca* yanıtını vererek mutlu hissettiği anı tanımlamıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Sevdiklerimin yanında olmak, kendim iyilik içinde hissedince.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Karşımdaki kişinin beni sevdiğini hissettiğim anda o zaman çok mutlu hissedirim. Ya da güzel bir şey olduğu zaman çok mutlu olurum.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Etrafımdaki insanlar mutlu olduğu zaman ve ailemle olduğum zaman.

Mutlu olduğun zaman...

Çocukların cevapları uygulama öncesinde ve sonrasında değişim göstermemiştir. Genellikle cevaplar; *gülerim, yanımdakileri de mutlu ederim, yanımdakilere sarılırım, şükrederim* şeklinde çevresindeki kişileri de mutluluklarına katarak yorumlamışlardır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Allaha şükrederim. Kardeşlerimle oyun oynarım.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli: Gülerim ve mutluluğumu paylaşıyorum.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Mutlu olunca herkesin mutlu olmasını isterim, yanımdakileri mutlu ederim.

3.3. BARIŞ

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında *barış* değeri ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Barış deyince aklına ne geliyor? Barış içinde olduğunda ne hissedersin?*

Barış deyince aklına...

Uygulama öncesinde çocuklar *barışı karşılıklı iki tarafın anlaşması, güven, paylaşmak, insanlık, sevmek, küs olanların barışması, ayrımcılığın olmaması* şeklinde tanımlamıştır. Genel olarak çocukların savaş ile barışı bağdaştırdıkları görülmüştür. Uygulama öncesi **Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli:** *Aklıma bir şey gelmiyor* yanıtını vererek barış değerini tanımlayamamıştır. Uygulama sonrasında ise barış değerini **Mustafa:** *İnsanların birbirini sevmesi, birlikte olması, yalan söylememesi* ifadeleri ile barış değeri hakkında yorum yapmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: *Savaşın olmaması, insanların ayrımcılık yapmaması geliyor.*

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: *Küslüğün ve kavgaların sonlanması geliyor.*

Uygulama sonrasında çocuklardan genel olarak *sevgi, birlik, adalet, savaşın olmaması, birliktelik, güven, dürüstlük* yanıtları alınarak barış değerleri üzerinde net olmuşlardır.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli US: *Birliktelik, sevgi, mutluluk, güven, dürüstlük geliyor.*

Buse, 16 Yaş, Suriyeli US: *Sevgi, birlik, adalet geliyor ve savaşın olmaması geliyor.*

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli US: *İnsanlar arası beraberlik.*

Barış içinde olduğunda...

Çocukların cevapları uygulama öncesinde ve sonrasında değişim göstermemiştir. Genellikle *güvende hissedirim, mutlu, hissedirim, rahat olurum, huzurlu hissedirim* şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli: *Güvende hissedirim.*

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: *Mutlu ve rahat hissedirim.*

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: *Sevgi dolu hissedirim.*

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli: *Huzurlu, mutlu, sakin.*

3.4. DÜRÜSTLÜK

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında *dürüstlük* değeri ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Dürüstlük deyince aklına ne geliyor? Dürüst olmak önemli bir şey mi? Neden önemli? Dürüst olan insan ne yapar? Nasıl davranır? Sence sen dürüst müsün?*

Çocukların cevapları uygulama öncesinde ve sonrasında *dürüstlük* değeri hakkında genellikle *mert olmak, yalan söylememek, ikiyüzlü olmamak* cevaplarını vererek *dürüstlük*

değerini yalan ile bağdaştırmışlardır. **Yusuf, 18 Yaş, Suriyeli** uygulama öncesinde dürüstlük değeri hakkında cevap alamamıştır. Uygulama sonrası **Yusuf** dürüstlüğü *birlik* şeklinde uygulama konusu olan bir değer ile cevaplamıştır.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli UÖ: Karşıdaki insanın hiçbir şeyi saklamaması.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli US: Doğru söylemek, ikiyüzlü olmamaktır.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli US: Yalan söylememek geliyor. Yalan olursa güvenin eksilir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli US: İlk önce adalet. Sonra barış, yalan söylememek.

Dürüst olmak...

Çocukların cevapları uygulama öncesinde ve sonrasında genellikle dürüstlüğü önemli olduğu yönündedir ve cevaplar öncesinde ve sonrasında değişim göstermemiştir. Alınan cevaplar önemlidir çünkü güven olmaz, önemlidir çünkü kavgalar olur, önemlidir çünkü dünya dürüst iken daha kolay, barışı ve birliği getirir şeklindedir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Çok önemli. Çünkü barış getirir, birliği getirir.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli: Önemli bir şeydir çünkü güvensizliği alırsan kolay kolay güvenemezsin.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Mutlu olmam için, insanların arasında sevgi olması için, birlik olması için. Bunlar çok önemli.

Dürüst olan insan ne yapar? Nasıl davranır?

Uygulama öncesinde ve sonrasında çocuklar dürüst insan davranışlarının nasıl olduğunu *yalan söylemez, empati yapar, davranışları iyi olur, karşısındakini üzmez, adaletli olur* gibi dürüst kişileri günlük yaşamdan edindikleri bilgiler ile yalan söylemeyen kişi şeklinde yanıtlamışlardır.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli: Yalan söylemez, kötülük yapmaz.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Adaletli olmak bu önemli bir şey, ayrımcılık yapmamak.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Yalan söylemez ve karşısındakine empati kurar.

Salih, 16 Yaş, Suriyeli: Dürüst insan kalbindeki her şeyi anlatır.

Sence sen dürüst müsün?...

Uygulama öncesinde ve sonrasında çocuklar dürüst olup olmadıkları sorulduğunda *dürüstüm, çok da dürüst değilim, yerine göre* gibi yanıtlar alınmıştır. Kendisini dürüst hissetmeyen çocukların dürüst olmadıklarını açıkça söyledikleri dikkat çekmiştir. Uygulama sonrasında dürüst değilim cevabını veren çocukların dürüstlük konusuna bundan sonra dikkat edecekleri yanıtı alınmıştır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Ben dürüstümdür.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli, US: Ben dürüstümdür. Bazen yalan söylerim ama insanı incitmek için söylerim.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli, US: Çok da dürüst değilim.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Bilmiyorum. Duruma göre yalan söylüyorum.

3.5. SEVGİ

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında *sevgi* değeri ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Sevgi deyince aklına ne geliyor? Kimleri seviyorsun? Sevdiğin*

insanlara sevgini nasıl gösteriyorsun? Nasıl davranıyorsun? Senin kendinde sevdiğin neler var?

Sevgi deyince...

Çocukların sevgi değeri hakkında cevapları uygulama öncesinde *vatan sevgisi, aile sevgisi, özlem ve mutluluk* gibi yorumlarda bulunmuşlar. Uygulama öncesinde **Oya, 16 Yaş, Suriyeli:** *Bilmiyorum, aklıma gelmiyor* yanıtını vermiştir. Uygulama sonrasında ise **Oya:** *“Çok şey geliyor. Çok ama çok mutlu olursun. Sevdiğinin yanında olmak; ailenin, arkadaşlarının. Sevgi olduğu zaman barış, güven hepsi olacak ki sevgi olsun. Bunlar zaten olmazsa sevgi olmaz. İşte bunlar olduğu için kendini o kişinin yanında rahat hissedersin”* diyerek sevgi değerini tanımlamıştır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: *Başka kişiye olan hoşlanmadır. Özlem ve mutluluktur.*

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: *Vatan sevgisi, aile sevgisi ve bir birleri ile anlaşmak.*

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: *Bir şeyi sevmek, ona bağımlı olmaktır. Mesela benim tutkum resimdir.*

Saliha, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: *İki kişinin birbirini sevmesi geliyor.*

Serhan, 17 Yaş, Türkiyeli, UÖ: *Ailem geliyor.*

Uygulama sonrasında ise çocukların sevgi değerini örnekler üzerinden değil de işlenen değerler ile bağdaştırarak açıklamışlardır. **Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, US:** *Mutluluk, huzur.* **Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US:** *Barış, mutluluk.* **Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli, US:** *Karşıdaki insanın paylaştığı veya paylaşmadığı duygu.*

Kimleri seviyorsun?

Uygulama öncesi ve sonrasında çocuklar sevdikleri kişileri *ailem, arkadaşlarım* yanıtını vererek günlük yaşamlarında çevrelerinde bulunan insanların isimlerini vermişlerdir. Uygulama öncesi ve sonrası çocuklardan benzer yanıtlar alınmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: *Ailemi, arkadaşlarımı, öğretmenlerimi, bana en iyi davranan kişiler, benim hakkımda kötü konuşmayanlara veya önümden bir şey deyip arkamdan başka bir şey demeyenleri.*

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: *Ailemi çok seviyorum. Onlar olmadığı zaman kendini boşlukta hissedersin. Arkadaşlarım da var onları çok seviyorum ama en çok ailemi.*

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli: *Aile, vatan, arkadaş.*

Ömür, 16 Yaş, Suriyeli: *Annem, babam ve kardeşim.*

Saliha, 16 Yaş, Suriyeli: *Annemi, babamı, Allah'ı seviyorum.*

Sevdiğin insanlara sevgini nasıl gösteriyorsun?

Çocuklara uygulama öncesinde ve sonrasında sevgini nasıl gösterirsin sorusu yöneltildiğinde onlara *sarılarak, sevdiğimi söyleyerek, iyi davranarak, onları üzmemek, güvendiğimi göstererek* gibi genel olarak olumlu ifadeler kullanarak cevap vermişlerdir. Uygulama öncesi ve sonrası çocuklardan benzer yanıtlar alınmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: *Sarılarak, onlara sevdiğimi söyleyerek, onların istediklerini yaparak olabilir.*

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: *Ona dürüst davranarak, gülümseyerek, onu mutlu ederek.*

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli: Daha saygılı, daha kibar olurum.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli: İyi davranışlar gösteririm. Yardım ederim, sorunu varsa beraber çözeriz.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli: Mutluluğumu, sırrımı paylaşarak, güvendiğimi göstererek.

Saliha, 16 Yaş, Suriyeli: Sevgimi, onlara her şeyi anlatarak, yanlarında rahat davranarak gösteririm.

Seni kimlerin sevdiğini düşünüyorsun?

Uygulama öncesi ve sonrasında çocuklara kimlerin onları sevdiğini düşündükleri sorulmuştur. Genel olarak *ailem ve arkadaşlarım* yanıtı alınmıştır. Uygulama öncesi ve sonrası çocuklardan benzer yanıtlar alınmıştır.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli: Ailem ve arkadaşlarım. Sevgi karşılıklıdır. Sevdiklerimden sevgi görüyorum.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli: Annem, abimler, dedem

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Onlara karşı dürüst olduğum kişileri.

Senin kendinde sevdiğin...

Uygulama öncesinde ve sonrasında çocuklara kendinde sevdikleri özellik sorulmuştur. *Pozitif olmam, nazik olmam, güvenilir olmam, ikiyüzlü olmamam, adaletli olmam* gibi yanıtlar alınmıştır. Uygulama öncesi ve sonrası çocuklardan benzer yanıtlar alınmıştır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Pozitif olmam ve sürekli gülmem.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Karakter olarak sakin olmam, çabuk sinirlenmemem, insanın hangi duyguda olduğunu bilmek isterim bu özelliklerimi seviyorum.

Serhan, 17 Yaş, Türkiyeli: İnsan ayrımı yapmamam. Her şeyi sevmem ve neşeli olmam sinirli olmamam sevdiğim özelliklerimdir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Adaletli ve gerçekleri söylemem olabilir.

3.6. BİRLİK

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında birlik değeri ile ilgili şu sorular yöneltilmiştir. *Birlik olmak deyince aklına ne geliyor? Birlik ile ilgili bir örnek verebilir misin?*

Birlik olmak...

Uygulama öncesinde birlik değeri hakkında *yardım etmek, beraber olmak, eksik olmamak, dostluk* cevapları alınmıştır.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Birlik, beraberlik, herkesin hoş ve sevgili olmasıdır. Dostluk ve arkadaşlıktır. Mutluluk hissi verir.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Dünyanın bir olması.

Ömür, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Birbirine yardım etmek ve adaletli olmak.

Uygulama sonrasında çocukların birlik değerini uygulamada geçen grup çalışmasından örnekler vererek tanımlamışlardır.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli, US: Takım olmak.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli, US: Mutluluk ve sevgi geliyor. Birlik olunca çok şey yapabilirsin. Güven.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Şu anda olduğumuz an, yaptığımız toplantılar.

Öğrenciler ile yapılan grup çalışması kendilerini güvende hissettirerek, birlik içinde olduklarının farkına varmışlardır. Takım olma vurgusu ve yapılan toplantıların ifade edilmesi önemli sonuçlar arasında yer almaktadır.

Birlik ile ilgili bir örnek verebilir misin?

Uygulama öncesinde çocuklar birlikle ilgili *aile ile piknik yapmak, birlikte oyun oynamak, okul gezisine gitmek* gibi örnekler vermiştir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Suriye 'de birlik bozulduğu için savaş çıktı.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Aile ile piknik yapmak.

Esin, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Arkadaşlarla okul gezisine gitmek.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Geniş aile ile toplanmak.

Uygulama sonrasında çocukların birlik ile ilgili verdikleri örnek yaptığımız uygulama şeklinde olmuştur. *Elif, 15 Yaş, Türkiyeli, US: Sizinle geçen çalışmalarımız, sonra bayram günleri, karne günü. Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Birlikte olmak ve yaptığımız çalışmalar* olarak ifade edilmiştir.

3.7. CÜMLE TAMAMLAMA

Grup çalışmasının katılımcılarına uygulama öncesinde ve sonrasında genel sorular sorulmuştur. O sorular şu şekildedir. *Bence sevgi..., En çok sevdiğim kişi..., Beni en mutlu eden şey veya an..., Tanıdığım en dürüst kişi..., Birlik demek ...*

Bence sevgi....

Uygulama öncesinde çocuklardan sevgiden sonra boşluğu doldurmaları istenmiştir. *Sevdiğini gösterme, tutku, güven, vatan sevgisi, hoşlandığın şey, güvenlik* gibi genel yanıtlar alınmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Gülmektir.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli, UÖ: Hoşlandığın şeyle uğraşmaktır.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, UÖ: Vatan sevgisi.

Uygulama sonrasında çocuklar sevgi değerinden sonra boşluğu uygulanan değerler ile örneklendirmişlerdir.

Mustafa, 16 Yaş, Suriyeli, US: Mutluluk, saadet.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli, US: İnsanlara verilen değer.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli, US: Mutluluk.

En çok sevdiğim kişi....

Uygulama öncesinde ve sonrasında çocuklara en çok sevdikleri kişi sorulmuştur. Genel olarak *annem, ailem* yanıtları alınmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Annem ve babamdır.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli: Ailem ve arkadaşlarım.

Yusuf, 18 Yaş, Suriyeli: Bunu yapamam, anne ve babamı ayıramıyorum

Beni en mutlu eden şey veya an....

Uygulama öncesinde ve sonrasında çocuklara onları en mutlu eden şey sorulmuştur. *Birlik, beraberlik, barış, sevgi ve dürüstlük, doğa, gezi* gibi yanıtlar alınmıştır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Birlik beraberliktir.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Sevdiklerimin yanında olduğum an.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Barışın olmasıdır.

Merve, 15 Yaş, Türkiyeli: İnsanların sevgisi ve dürüstlüğüdür.

Tanıdığım en dürüst kişi

Uygulama öncesinde ve sonrasında tanıdığımız en dürüst kişiden sonra boşluğun doldurulması istenmiştir. *Babam, annem* genel cevap olarak aile üyeleri alınmıştır.

Buse, 16 Yaş, Suriyeli: Babamdır.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli: Hocalarım.

Oya, 16 Yaş, Suriyeli: Annem ve babamdır.

Serhan, 17 Yaş, Türkiyeli: Kuzenimdir.

Sevda, 16 Yaş, Türkiyeli: Kardeşim.

Birlik demek

Uygulama öncesinde ve sonrasında birlik değerinden sonra boşluğun doldurulması istenmiştir. *Beraber olmak, takım çalışması, aile, dostluk, yardım, paylaşmak* cevapları genel olarak alınmıştır.

Elif, 15 Yaş, Türkiyeli: Aile demektir. Beraberliktir. Dostluk demektir.

Emre, 16 Yaş, Türkiyeli: Takım halinde çalışmak demektir.

Ömür, 16 Yaş, Suriyeli: Yardım etmek ve paylaşmak demek.

Yusuf, 18 Yaş, Suriyeli: Barış demek.

Serhan, Saliha, Ömür, Esin ile son görüşme yapılamamıştır.

İçerik analizi sonucunda uygulayıcılar tarafından tüm katılımcıların uygulama oturumları ve bireysel görüşme süreçleri değerlendirmesi ise; ilk oturumlarda uygulamaya ve grup sürecine uyumu sağlanamamış olan katılımcıların, süreç içerisinde tam tersi tutum ve davranış sergilemiştir. Bu davranışlar; çekingenlik, fikirlerini ifade edememe, gruba dahil olmama, değerler üzerinde fikir yürütememe ve iletişim problemleri iken süreç içerisinde uyumun sağlanmasıyla fikirlerini özgürce ifade etme, arkadaşlık ilişkilerinde olumlu tutumlar sergileme, değerler üzerinde fikirler yürüterek konu üzerinde düşünme gibi farklılıklar oluşmuştur.

Suriyeli öğrencilerin dil bariyeri ile karşılaştığı fakat tercüman kullanılmada direnç gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu kapsam Arapça tercüman uygulamaya katılsa da aktif bir çevirmenlik gerçekleşmemiştir. Fakat Suriyeli öğrenciler, tercümanın çevirisi öğrencilerin değeri anlamasında önemli rol oynamıştır. Bu sebeptendir ki yapılacak olan grup çalışmalarında Arapça tercümanın varlığı önemli bir husustur.

4. SONUÇ

“İnsanların düşünceleri, inançları, değerleri ve bakış açıları vb. öğeler içinde doğdukları kültürün etkisiyle oluşmaktadır” (Karataş ve Oral, 2016: 443). Oluşan düşünce ve davranış tutumları ile toplumlar içerisinde ortak bir etkileşim sistemi yaratmaktadır. Bu etkileşim, toplum içerisinde yazısız normları meydana getirerek evrensel ve ortak değerler gibi değerler sistemini oluşturur. Evrensel ve ortak değerlerin bütünleştirici ve kaynaştırıcı etkisi, farklı olan toplulukların uyumu için önemli bir unsur oluşturmaktadır.

Günümüzde ise iki farklı kültürden olan Suriyeli ve Türkiyeli bireylerin aynı yaşam alanını paylaşması, sosyal uyum ve etkileşimi önemli kılmaktadır. Özellikle yeni nesil olan ve olacak gençlerin uyumu toplum için daha fazla önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda ortak ve evrensel değerlerle oluşan kaynaştırma grupları sosyal dayanışmayı sağlayacak olup, Suriyeli ve Türkiyeli lise öğrencileri özelinde değerler eğitimi grup çalışmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda da gerçekleştirilmiş olan grup çalışmasıyla değer farkındalıklarının artmasıyla karşılıklı uyum sürecini oluşturmuştur

Nitel uygulama olarak gerçekleştirilen grup çalışmasında öğrencilerin değerlere yönelik görüşleri ise;

- Değer kavramı üzerindeki ifadelerinde; *aile, toplum, insan öğeleri çerçevesinde; barış, birlik, eşitlik ve dürüstlük gibi değerlerle oluşan yaşam biçimi şeklinde,*
- Barış değerinde; *insan ilişkilerinde anlayışın hakim olması ile karşılıklı adaletle, güvenle, huzurla, sevgiyle ve beraberlikle oluşan hayat süreci şeklinde,*
- Birlik değerinde; *takım çalışması, aile, dostluk ve paylaşmak şeklindeki kavramsal ifadeleri ile sistemler içerisinde oluşan bütünleştirici davranış öğeleri olarak,*
- Dürüstlük değerinde; *tüm katılımcıların önemini vurgulanmasıyla güven, birlik, barış ve adalet için olmazsa olmaz olarak değerlendirilmiş ve daha çok aile sistemi içerisindeki yakınlarla ilişkilendirilmesi şeklinde,*
- Sevgi değerinde; *kişiye, nesneye ve topluma gösterilen olumlu davranış kalıplarındaki tutumların yanı sıra anne, babaya ve yakınlarına gösterilen sevgi şeklinde,*
- Mutluluk değerinde ise; *kendisinin yanında iyi ve huzurlu hissettiği sevdiği ile, birlik ve barış içerisinde gülmek, sevmek ve sarılmak gibi davranışlar şeklinde elde edilmiştir.*

Uygulamada, Suriyeli ve Türkiyeli lise öğrencilerinin değerler farkındalığı bağlamında “barış, birlik, dürüstlük, sevgi, mutluluk” değerlerine yönelik görüşleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bağlamda sosyal uyum sürecinde ortak ve evrensel değerlerle şekillendirilen eğitimlerle sosyal bütünleşme etkisinin olumlu yönde şekillendiği ifade edilebilir. Katılımcıların uygulama sürecindeki tutum, davranış ve ifadeleri ile bu sonuç elde edilmiştir.

Suriyeli çocukların uygulama sonrasında temalara ilişkin barış vurgusu ön plana çıkmaktadır. Ayrıca “birlik” teması için grup çalışması ile çocuklar birlik içinde olduklarının farkına varmışlardır. Özellikle birlik ile ilgili verdikleri örnekler uygulama öncesinde aile odağında yapılan piknik gezi gibi örnekler gelirken, uygulama sonrasında birlik ile ilgili örnekler direk uygulamaya atıfta bulunmuşlardır. Birlik duygusunu grup çalışmasında yaşamışlardır. “Sevgi” teması analizinde katılımcıların uygulama sonrası tanımlamalarının grup çalışmasında işlenen değerler üzerinden olduğu görülmektedir.

Süreç değerlendirmesinin sonuçlarına göre ise grup çalışmasının başlangıcında çekingen utangaç olan katılımcıların, grup çalışması ilerledikçe kendilerini özgürce ifade edebilmeleri, değerler üzerinden düşünüp sorgulayarak kendi fikirlerini beyan etmeleri, grubun etkileşimin arttığı gözlemi çalışma için önemli ikincil faydalardır.

Sonuç olarak; yapılmış olan çalışma hem Türkiyeli hem de Suriyeli çocukları bir araya getiren, güvenli ortamda birbirlerini tanıma, anlama ve iletişim kurma fırsatını veren önemli bir çalışmadır. Araştırma sürecinde önemli olan özellikle Suriyeli çocuklara karşı akran

zorbalığının yaşandığı okul döneminde 12 çocuğun bir araya gelmesinin sağlaması araştırma için önemli başarı kriterini oluşturmaktadır.

Araştırmacılar olarak bu çalışmaya başlarken sahip olunan amaca ulaşıldığı düşünülmektedir. Çünkü bir grup dahi olsa 12 çocuğu bir araya gelip birbirlerini dinlediler, kendilerinin önemli olduğunu hissettiler ve birbirleri ile iletişim kurdular. Bunu yaparken de değerler eğitimi çatısı altında farklı değerler kapsamında farkındalıkları da gelişti. Kendine güveni olmayan, çekingen çocuklar kendi sözlerini söylemeye başladılar.

Bu çıktılar ele alındığında uygulama önerisi olarak; öncelikle okul sosyal hizmeti kapsamında sosyal hizmet uzmanlarının ve akademisyenlerinin yapacağı uygulama ve araştırmalarda hem grup çalışması deneyimi hem de değerler eğitimi kişi ve grupların sosyal uyumunu sağlamada, içinde buldukları durumu anlamada ve iletişim kurmalarında önemli uygulama araçlarının başında gelmektedir. Bu nedenle hem Türkiyeli hem Suriyeli çocuklarla değerler eğitimi grup çalışmaları yaygınlaştırılmalı, sistematik hale getirilmelidir.

Kaynakça

- Akıncı B, Nergiz A, Gedik E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç araştırmaları dergisi*, 1(2), 58-83.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal Kitabevi.
- Çelikkaya, H. (2013). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi Pedagojik Formasyon Amaçlı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 978-605-133-103-4.
- Doğanay, A. (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. C.Öztürk (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık. 9944-919-19-5.
- Gündoğan, A. O. (2010). Çokkültürlülük ve Değer Sorunu. *Eğitim-Öğretim Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18),33-38.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık. 978975-437-271-7.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776. doi: 10.17051/ilkonline.2017.342990
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme Stresi Kısılcacındaki Suriyeli Öğrenciler. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13, 971-990. doi: 10.7827/TurkishStudies.14174
- Karataş, K. ve Oral, B. (2016). Kültürel Değerlere Duyarlı Pedagoji. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 34, 431-447.
- Kılcan, B., Çepni, O., ve Kılınç, A. Ç. (2017). Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1045-1057. doi:10.14687/jhs.v14i2.4324
- Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve Değerleri (Değer Problemi)*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. 975-7748-19-6.
- Özcan, E., Uslu, G., İbişoğlu, Ş. C., Dinçer, E. N. (2018). Ergenlerde Akran Zorbalığının Sosyal Medyada Üretimi ve Yeniden Üretiminin Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Değerlendirilmesi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 78-102.

- Süleymanov, A. ve Sönmez, P. (2016, Kasım). *Suriyeli Çocukların Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Psikolojik Sorunları: İstanbul Sultanbeyli Örneği*. Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele Uluslararası Göç ve Çocuk Sempozyumu, Üsküdar Üniversitesi.
- Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İlköğretim Online*, 17(2), 1116-1134. doi 10.17051/ilkonline.2018.419647